

Hadži Dragan Todorović

PRVI MEĐUNARODNI BIJENALE UMETNOSTI MINIJATURE

Galerija Nikola I, Maj–jun 2005.

 rganizatori Prvog međunarodnog bijenala umetnosti minijature, odnosno ULUN Udruženje likovnih umetnika Nikšića, moraju biti zadovoljan, kako odzivom umetnika, tako i kvalitetom njihovih radova, jer je odziv umetnika bio izuzetan, a kvlitet poslatih radova reprezentativan. Tako je, više od hiljadu i dve stotine radova od preko 600 autora iz preko 130 zemalja, pored izrazito optimističkih vizura sveta, donelo i veoma visok umetnički nivo, i postavilo veoma zahtevne likovne standarde, kako za buduće bijenalne manifestacije ovog tipa, tako i za neke druge koje će se održavati na ovim prostorima.

Inače, minijatura je dragulj koji najbolje otkriva umetnika majstora, i na najefektniji način razbija bezrazložne predrasude prema likovnim delima malog formata kao prema delima manje umetničke vrednosti. Jer, veličina formata je tehnička kategorija u okviru čijih dimenzija umetnik pokazuje veličinu svoje umetnosti. U tim okvirima on je gospodar i linije, i boje, i poteza, i projekcije. Veliki formati stvaraju mogućnosti da se veštinoom kombinovanja istakne umetnikova moć i, naročito, prikrije njegova nemoć, što kod minijature nije moguće. Kod minijature se vidi i koliko znaš, i koliko ne znaš, ili, kako govori jedna Ezopova priča o čoveku koji je se hvali da na Rodosu može jako daleko da skoči "Hic Rhodus, hic salta! – Ovde je Rodos, ovde skači!", odnosno, primenjeno na svet likovne umetnosti "Evo minijature, sad se pokaži".

Kao i kod ostalih naroda tako je minijatura i kod nas svojevremeno imala značajnu ulogu posrednika između različitih likovnih tehnika..U Srednjem veku ona je bila balansirajuća veličina, jezičak na vagi, koji je pomerajući se sa jedne na drugu stranu, lagano pomerao i granice koje su sputavale umetnika da se iz čisto tehničkih razloga iskaže načinom koji mu najbolje odgovara. Minijatura je, čini se, bila i univerzalna umetnička veličina koja je lagano prevladavala prostor i birajući samo reprezentativne detalje širila se i ovim prostorima. Ako se prisetimo prepletenih traka sa životinjskim glavama na krajevima, sa kamenih reljefa okoline Splita iz 11. veka, i njihovog ponavljanja na ornamentarijumu ohridskih rukopisa iz 12. veka, onda će nam biti jasna i umetnička misija minijature. Takođe, ako se prisetimo da se ornamentalni

motivi studeničkih portala pojavljuju u Miroslavljevom jevanđelju, kao i u nekim bosanskim rukopisima onda će slika o misiji minijature biti potpuna..

Ono što je zajedničko, kod više, tako da kažemo "pravaca", ili "škola" minijature, jesu sličnosti u odбору motiva i načina njihovih plasiranja, odnosno likovnih realizacija na odabranu podlogu, gde su. posebno omiljeni detalji sa fantastičnim, zmajolikim, životinjama, koje, počesto "bljuju" i vatru, i dograđeni sa ekstremitetima koji se upliću u tanani vez okvirnih traka, stvaraju živopisne bravure sa posebno nadahnutim kolorističkim akcentom. Protežući se kroz vekove, minijatura nije gubila ništa od svoje izvorne autentičnosti, veće je, kao što je to slučaj sa motivima prepletenih prstenova na spoljašnjem ljubostinjskom portalu iz poslednjih godina 15. veka, sve više se plemenila. Inače, ti motivi javljaju se u minijaturnoj ornamentici na pergamima 13. i početka 14. veka, gde se i neke od rozeta moravskog graditeljstva mogu prepoznati na rukopisima iz istog perioda.

Daleke zemlje kao daleki izazovi budile su vizonare toga doba da maštaju i razmišljaju, da snevaju i sniju, pa su i putnici (koji su sa svojim smotuljcima od snova i tišine, stizali na ove prostore preko dukljanskog primorja i donosili, sa jedne strane, romanske elemente sa zapada, a sa druge strane, dah istočnjačke, prvenstveno monaške umetnosti Svete Zemlje), davali umetnicima, vizionarima i sanjarima, snažan podsticaj da na minijaturim rukoradima ožive svet svojih snova.

Tutnjave ratnih doboša kao da su zla kob ovih prostora, a gde oni odjekuju sve ostalo nemi. Tako je bilo i sa umetnošću, i sa kulturom, i sa prosvetom, pa i sa umetnošću minijature. Česti ritmovi tih doboša nadjačavali su plemenite glasove lirika i krasnopisaca tako da se i stari sjaj raskošnih slikarskih tehnika, počesto i zlatom dokrašavan, skrivao u skutovima "vivlografa " i " knjigografa ", koji su se, bežeći pred Turcima, prebacivali u rumunske i ruske zemlje., da bi se tamo ozveo u bokor ovdašnjih snova.. Tužno je da je umetnost, prvenstveno književnost,. kraja 16. veka još uvek, zbog stalnih ratnih sukoba u kojima su štamparije brzo propadale, svoju delatnost zasnivala na prepisivačkom znanju i umenju, te da je, recimo, 1593. godine u Cetinjskom manastiru bilo svega 42 knjige, od koji samo jedna .štampana.

Ali, vratimo se nikšićkom Međunarodnom bijenalu umetnosti minijature, kome, kao izrazito mirnodopskoj manifestaciji, prvenstveni cilj jeste da, kao naročita misija dobre volje i velike nade, bude pohvala i životu, i umetnosti, i budućnosti.

Jer, ono što karakteriše Prvi međunarodni bijenale umetnosti minijature u Nikšiću jesu izuzetno moderna stremljenja u savremenoj svetskoj likovnoj umetnosti, koja se, za razliku od nekih drugačijih modernističkih težnji, nisu odrekla osnovnih, odnosno klasičnih likovnih disciplina i tehnika, već su, modernijim pristupom suštini likovnog problema, dali nove, senzibilne, dimenzije primerene vremenu sadašnjem, odnosno vremenu u kome su umetnička dela nastala. Ukoliko se osvrnemo na rad koji je zavredio Gran pri Bijenala, medaljon u bronzi mađarskog umetnika Đule Hadika, lako ćemo primetiti da je reč o divnom spoju kasičnog i modernog. Mekotna linija našla je saglasnu, prosto pitomu, svedenost u bronzanom odlivku, a onaj zanatski, tako da se izrazimo, deo, veoma bitan za kompletni utisak o umetničkom delu, spoveden je uz potpuno jasnu i saglasnu dramatiku podređivanja čvrstine materijala asocijativnim vibracijama same ideje. Nagarđena slika "Jutro", Nikšićanina Milovana Mikija Radulovića, pravi je, naizgled minijaturni, draguljni esej o jutru kao indikatoru i predskazivaču, ali i o jutru kao asocijativnoj refleksiji na noćne i snevne neizvesnosti. Dobitnica nagrade za skulptorske projekcije sveta Novosađanka Borislava Nedeljković, čija skulptura "Slon", pored toga što je izvedena u neobičajenom skulptorskom materijalu (sapunu), neobična je i zbog svoje ideje u kojoj skulptorski materijal funkcioniše kao presudni elemenat volumenizacije slona kao znaka, pri čemu je slon zagonet simboličkog oglašavanja, ali i arhetipski akcenat o promišljanju i svođenju linije. I nagrađena grafi-

ka "Simbol" bugarskog umetnika Iva Jankieva, takođe sazdana od arhetipskih zvezdanja, i jasna u svojoj grafičkoj besprekornosti, svakako jeste simbol, ali simbol univerzuma, koji zasnovan na svetlom i tamnom, na pozitivnom i negativnom, ali i ličnom i kolektivnom, odnosno na crnom i belom, simboliše čovekovu želju da konkretizuje sve ono što mu se kao tajna tajne, od pamtiveka, iz krvotoku javlja, i što on precrtava, i, naravno, doctava. Svakako da je i nagrađeni, a bezimeni, crtež Kragujevčanina Nenada Ristovića, crtež arhetipske strukture, odnosno da je on reč opisana slikom, i da je umetnik istražujući dimenziju iskustva dosegao dimenziju koja reguliše čvrstinu strukturalnog, te da je, prateći krivudavu putanju linije došao do tačke u kome se i tačka i linija ponašaju kao svesni signali solarne zagonetke, i da su, kao takvi, i viljivi samo u dimenziji koja može da projektuje njihove zasenčene svetlosti i, naravno, zasvetljene senke. Uostalom, isto kao nagrađeni, i pohvaljeni autori (Radoljub Anastasov iz Makedonije, Florens Kristiakis iz Grčke i Zoran Pavlović iz Užica za grafiku, David Veston iz Velike Britanije za akvarel, zatim za skulpture Užičanke Biljane Ugren Kovačević i Beograđanina Velimir Vukićevića, te radovi crnogorskih umetnika i to slike Biljane Keković, keramika Nede Kažić i crtež Toma Pavićevića), a i popriličan broj onih kojima nije ukazana ta počast, mogu biti ponosni na svoja dela. Uostalom, kao i svi oni koji su uživati u slikovito opoetizovanom, lirski nadahnutim i filozofski promišljenim suštinama sveta na radovima Prvog međunarodnog bijenala minijature u Nikšiću.